

احکام محرم و عزاداری

حجت الاسلام والمسلمین محمود اکبری*

مقدمه

تمام اعمال و رفتار انسان‌ها، چه فردی و چه اجتماعی، مشمول حکمی از احکام شرعی می‌باشد و تمام موضوعاتی که به گونه‌ای با رفتار آدمی ارتباط پیدا می‌کند، در فقه اسلامی دارای قانون و مقرراتی است. مناسبت‌های اسلامی و عزای معصومین علیهم‌السلام نیز همچون سایر اعمال انسان دارای احکامی است که در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود.

تبرک جویی

تبرک، به معنای طلب برکت یا برکت جویی است.

۱. تبرک جستن به چیزهایی که از نظر شرع از قداست برخوردارند، جایز، بلکه راجح و مستحب است.^۱

مانند تبرک به نام‌های خداوند، پیامبران، جانشینان ایشان و... یا به جهت

---

* پژوهشگر حوزه علمیه قم.

۱. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۲، ص ۳۳۶.

انتساب به چیزهای مقدس و با عظمت مانند جلد و قاب قرآن و مشاهد مشرفهٔ معصومین علیهم‌السلام.

۲. تبرک جستن به نام‌های امامان، با نوشتن بر کفن مستحب است.^۱
۳. نامگذاری فرزندان به نام‌های ائمه و انبیاء و اوصیای الهی به جهت تبرک مستحب است.^۲
۴. تبرک جستن به دفن جنازه در مشاهد مشرفه، هر چند با انتقال میت به آن مکان‌ها مستحب است.^۳
۵. تبرک جستن به مشاهد مشرفهٔ معصومین علیهم‌السلام مستحب است.
۶. تبرک جستن به نیم خوردهٔ مؤمن مستحب است.^۴
۷. تبرک جستن به قرآن با نوشتن آن بر کفن و مس کلمات و حروف آن مستحب است.^۵
۸. تبرک جستن به مهر، بعد از نماز مستحب است.^۶
۹. تبرک جستن به آب زمزم با نوشیدن و همراه بردن، مستحب است.^۷
۱۰. تبرک جستن به کعبه و ارکان آن، به ویژه رکن حجرالأسود و رکن یمانی مستحب است.^۸

-
۱. محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۴، ص ۲۲۵؛ محمدکاظم یزدی عروة الوثقی، ج ۱، ص ۴۱۷.
  ۲. همان، ج ۳۱، ص ۲۵۴.
  ۳. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۱، ص ۸۵.
  ۴. محسن حکیم، مستمسک العروة، ج ۱، ص ۲۷۱.
  ۵. محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۴، ص ۲۲۷؛ محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۱۹۵.
  ۶. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۲، ص ۳۳۷.
  ۷. همان.
  ۸. محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۱۹، ص ۳۶۱.

۱۱. تبرک جستن به غذاهای اهل بیت علیهم السلام مستحب است.^۱

هفت چیز نسبت به ائمه معصومین علیهم السلام حرام است

۱. هر کاری که به نحوی هتک حرمت و بی احترامی به آنها محسوب شود. مانند مس نام معصومان علیهم السلام بدون وضو اگر هتک باشد و نماز خواندن جلوتر از قبر ائمه معصومین علیهم السلام.^۲
۲. تماس جنب حائض و نفساء با نام معصومین علیهم السلام.^۳
۳. نسبت دروغ دادن به معصومین علیهم السلام.^۴
۴. سجده کردن در برابر حرم معصومین علیهم السلام مگر برای سجده شکر.^۵
۵. نجس کردن حرم معصومین علیهم السلام.^۶
۶. توقف جنب، حائض و نفساء در حرم معصومین علیهم السلام.^۷
۷. غلو کردن و نسبت الوهیت دادن به آنان.

احکام عزاداری

۱. عزاداری و اظهار حزن و اندوه برای اهل بیت علیهم السلام به ویژه امام حسین علیه السلام به خصوص در روز عاشورا و نیز گریه کردن برای آن حضرت استحباب دارد، و

۱. «إِذَا وُضِعَتْ مَوَائِدُ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام حَفَّتْ بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ... وَ لِمَنْ أَكَلَ مِنْ طَعَامِهِمْ...»

(محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۶، ص ۳۲۹)

۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۴۹۴.

۳. همان، م ۳۱۹، ص ۱۹۹.

۴. همان، م ۱۵۹۶.

۵. همان، م ۱۰۹.

۶. همان، م ۹۰۴.

۷. همان، ص ۵۱۷؛ امام خمینی رحمته الله، تحریر الوسیله، ج ۱، القول فی احکام الجنب، ص ۳۸.

جزع و بی تابی در مصیبت آن حضرت استثنا شده است.^۱
 ۲. ریا در هر عبادتی حرام محسوب می شود ولی تظاهر به عزاداری امام حسین علیه السلام و تعظیم شعائر دین به قصد قربت جایز بلکه مستحب است.^۲

معیارهای عزاداری

۱. کیفیت عزاداری باید چنان باشد که بهانه‌ای به دست دشمنان اسلام ندهد و موجب سوء استفاده از آن نشود.^۳
۲. ضرر نداشته باشد.
- پرسش: در مورد زنجیرزنی که منجر به سیاه شدن یا مجروح شدن بدن می شود، نظر شما چیست؟
- پاسخ: امام خمینی علیه السلام: مانعی ندارد، مگر اینکه موجب ضرر فاحش بر بدن شود.^۴
۳. ریا نباشد.
۴. آنچه خوانده می شود مشتمل بر مطالب دروغ و باطل نباشد.
۵. با کار حرام مانند موسیقی لهوی همراه نباشد.
۶. با مطالبی که وهن مذهب است، همراه نباشد.
۷. سبب ترک واجب نباشد که گاهی سبب ترک نماز یا قضا شدن آن می شود.^۵

---

۱. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۳، ص ۳۰۵ به نقل از: التتقیح، ج ۹، ص ۲۳۵.
 ۲. ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۱، ص ۵۰۴، س ۱۶۳۸.
 ۳. همان، ص ۱۵۸، س ۵۷؛ استفتانات امام خمینی علیه السلام، ج ۳، س ۳۷ و ۳۴؛ آیت الله خامنه‌ای، أجوبة الإستفتانات، ج ۱، ص ۱۴۴۱.
 ۴. امام خمینی علیه السلام، استفتانات، ج ۳، ص ۵۸۰، س ۳۴.
 ۵. همان، ص ۵۷۹؛ آیت الله خامنه‌ای، أجوبة الإستفتانات، ص ۲۲۲ و ۲۲۳.

موسیقی در عزاداری

پرسش: استفاده از آلات لهو و موسیقی در مراسم عزاداری چه حکمی دارد؟
پاسخ: اگر از آلاتی است که به لهو و حرام اختصاص دارد نواختن آن در هر حال جایز نیست ولی اگر از آلات مشترک باشد استفاده از آن در جهت مشروع اشکال ندارد.^۱

پرسش: آیا زدن طبل و شیپور در تعزیه حضرت سید الشهداء علیه السلام جایز است؟

پاسخ: اگر از آلات لهو و لعب نباشد و وهن بر مذهب هم نشود مانع ندارد.^۲

پرسش: استفاده از آلات موسیقی مانند ارگ در مراسم عزاداری چه حکمی دارد؟

پاسخ: مناسب عزاداری سالار شیهدان نیست و شایسته است مراسم عزاداری به همان صورت متعارفی که از قدیم متداول بوده برگزار شود.^۳
تبریزی: استفاده از آلات موسیقی در عزاداری حرام است.
صافی: جایز نیست.

بهبخت: خالی از اشکال نیست.^۴

---

۱. آیت الله خامنه‌ای، أجوبة الاستفتانات، س ۱۱۱۶۴؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۹۲؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۱، س ۵۲۵؛ آیت الله تبریزی، استفتانات جدید، س ۱۰۵۴ و ۵۲۵.

۲. فاضل لنکرانی، جامع الأحکام، ج ۱ س ۹۸۸؛ امام خمینی رحمته الله، استفتانات، ج ۳، ص ۵۸۳؛ آیت الله خامنه‌ای، أجوبة الاستفتانات، ج ۲، ص ۱۲۸، س ۳۵۵.

۳. آیت الله خامنه‌ای، أجوبة الإستفتانات، ج ۲، ص ۱۳۰، س ۳۶۳ و ۱۴۴۰؛ سید محسن محمودی، مسائل جدید، ج ۳، ص ۳۹.

۴. سید محسن محمودی، مسائل جدید، ج ۳، ص ۴۰.

تعزیه و شبیه‌خوانی

۱. تعزیه و شبیه‌خوانی اگر مشتمل بر حرام نباشد و موجب وهن مذهب نشود، اشکال ندارد؛ ولی بهتر است به جای آن، مجالس روضه‌خوانی برپا کنند.^۱

۲. اگر تعزیه و شبیه‌خوانی موجب هتک حرمت به ساحت مقدس بزرگان دین شود باید اجتناب شود.^۲

پرسش: آیا تشبّه به اهل بیت علیهم‌السلام در نمایش و تعزیه و غیر آن جایز است؟

پاسخ: در صورتی که مستلزم اهانت نباشد مانعی ندارد.^۳

پرسش: شبیه‌سازی در نمایش‌ها، همچون تعزیه که فردی نقش یکی از

ائمّه علیهم‌السلام را بازی می‌کند چه صورت دارد؟

پاسخ: با مراعات احترام آنان جایز است.^۴

استفاده از لباس سیاه

۱. یکی از خواص و آثار رنگ سیاه، آن است که این رنگ به صورت طبیعی، رنگی حزن‌آور و دلگیر و مناسب عزا و ماتم است. از همین رو، بسیاری از مردم جهان، از این رنگ به عنوان اظهار غم و اندوه از مرگ دوستان و عزیزان خود سود می‌جویند.

۲. سیاه‌پوشی به دلیل رمز و رازی که در این رنگ نهفته است، به عنوان یک

۱. امام خمینی رحمته‌الله، استفتانات، ج ۲، ص ۲۸، ص ۷۱ و ج ۳، ص ۴۴، ص ۴۷، ص ۳۳؛ صافی گلپایگانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۵۹۹؛ آیت‌الله خامنه‌ای، أجوبة الإستفتانات، ص ۱۴۴۰.

۲. علوی گرگانی، أجوبة المسائل، ص ۳۶۵.

۳. فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۲۱۶۶.

۴. عبدالرحیم موگهی، احکام خانواده طبق فتوای امام، ص ۳۳۶.

رسم طبیعی و سنت منطقی نشان حزن و اندوه دارد و پیروان اهل بیت علیهم السلام در ایام عزاداری، لباس سیاه بر تن می‌کنند؛ زیرا لباس سیاه، نشانه عشق و دوستی به ساحت آنان، اعلام جانبداری از سرور آزادگان است.

۳. وقتی که امام حسین علیه السلام و یارانش به شهادت رسیدند. زن‌های بنی‌هاشم لباس سیاه پوشیدند.^۱

پرسش: آیا پوشیدن لباس سیاه در عزاداری امام حسین علیه السلام جایز است و آیا رجحان دارد؟

پاسخ: پوشیدن لباس سیاه در عزای امام حسین علیه السلام و دیگر ائمه علیهم السلام چون از مصادیق شعائر است، واجد رجحان شرعی می‌باشد و بزرگانی چون مرحوم آیت‌الله بروجردی در روز عاشورا از قبای سیاه استفاده می‌کردند.^۲

آیت‌الله صافی و نوری همدانی: پوشیدن لباس سیاه به عنوان اعلان حزن و اندوه در مصیبت امام حسین علیه السلام و ائمه علیهم السلام رجحان دارد.^۳

پرسش: آیا نماز خواندن با لباس سیاه بر عزاداران امام حسین علیه السلام مکروه است؟

پاسخ: چون لباس سیاه علامت عزاداران سیدالشهداء است و عزاداری آن حضرت کمال رجحان را دارد لذا نماز خواندن با آن نیز مکروه نمی‌باشد.^۴

---

۱. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، ص ۸۹۰؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۰.

۲. فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۲۱، ص ۲۱۷۰.

۳. صافی گلپایگانی، جامع الأحکام، ج ۲، ص ۱۳۰، ص ۱۵۹.

۴. صافی گلپایگانی، جامع الأحکام، ج ۲، ص ۱۳۰، ص ۱۵۹؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، ص ۶۲۰، ص ۲۱۷۱.

احکام نام امام حسین علیه السلام

نام امام حسین علیه السلام مانند نام پیامبر صلی الله علیه و آله و سایر امامان علیهم السلام از اسامی مقدسی است که احترام به آن لازم است و هرگونه بی‌احترامی به آن حرام است^۱ مانند:

۱. سوزاندن ورقه‌ای که نام ایشان بر آن نوشته شده است.

۲. انداختن آن درجایی که بی‌احترامی به آن باشد. مانند زباله دان.

۳. نوشتن آن با چیزی یا بر چیزی که بی‌احترامی به آن باشد.^۲

مسأله: دست‌زدن به نام امام حسین علیه السلام یا رساندن جائی از بدن به آن بدون طهارت حرام است؛ پس کسی که وضو ندارد یا غسل جنابت، حیض، نفاس بر او واجب شده است نمی‌تواند به این نام مبارک دست بزند.^۳

مسأله: شخص بی‌وضو نباید بدن خود را به نام‌های انبیاء و ائمه علیهم السلام برساند.^۴

پرسش: مس‌نام‌هایی چون عبدالحسین، غلام‌حسین، قربان‌علی، رضوی چه حکمی دارد؟

پاسخ: مس اسامی مذکور اشکال ندارد مگر «رضوی»^۵ که اگر مقصود امام رضا علیه السلام باشد و مس موجب هتک باشد حرام است.

احکام تربت امام حسین علیه السلام

۱. لازم است حرمت تربت امام حسین علیه السلام حفظ شود و هر نوع بی‌احترامی

۱. همان، م ۱۴۰.

۲. امام خمینی رحمته الله علیه، استفتانات، ج ۱، ص ۱۱۵، س ۳۱۱ و ۳۱۲.

۳. امام خمینی رحمته الله علیه، تحریر الوسيلة، ج ۱، ص ۳۲؛ توضیح المسائل مراجع، م ۳۱۹.

۴. محمد کاظم یزدی، رساله منتخب الرسائل، ص ۱۴۶.

۵. حسین نوری همدانی، هزار و یک مسئله، ص ۱۶، ج ۲، س ۴۰.

- به آن مثل نجس کردن، حرام است.^۱
۲. برای سجده بهتر از هر چیز تربت امام حسین علیه السلام است و سبب افزایش ثواب نماز می شود.^۲
۳. مستحب است کام طفل با تربت امام حسین علیه السلام باز شود.^۳
۴. مخلوط کردن مقداری تربت با حنوط میّت هنگام دفن مستحب است.^۴
۵. مستحب است هنگام دفن میّت مقداری تربت همراه او گذاشته شود.^۵
۶. خوردن هر نوع خاک حرام است به جز تربت امام حسین علیه السلام که خوردن اندکی از آن به نیت استشفاء جایز است.^۶
۷. کالایی را که به جایی می فرستند، مستحب است مقداری تربت هم همراه آن بگذارند. مانند جهیزیه دختر.^۷ امام رضا علیه السلام هرگاه می خواست لباس یا چیز دیگری را برای کسی بفرستد قدری تربت امام حسین علیه السلام لابه لای آن می گذاشت و می فرمود: تربت باعث محفوظ ماندن است به اذن خداوند.^۸
۸. محل برداشتن تربت به طور متیقّن همان قبر شریف و آنچه که عرفاً به آن ملحق است می باشد.^۹

۱. محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۹۰، م ۲۵.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۰۸۳.

۳. امام خمینی رحمه الله، تحریر الوسيلة، ج ۲، ص ۳۱۰، م ۲.

۴. محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۴.

۵. همان، ص ۴۱۵، ب حنوط، م ۹.

۶. امام خمینی رحمه الله، تحریر الوسيلة، ج ۲، ص ۱۶۴، م ۹.

۷. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱، ص ۲۱۰.

۸. ابن قولویه، کامل الزیارات، ص ۲۷۸؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۱، ص ۱۲۴.

۹. امام خمینی رحمه الله، تحریر الوسيلة، کتاب الاطعمة والاشربة (القول فی غیر الحیوان)، م ۹.

۹. مستحب است مسافر مقداری از تربت امام حسین علیه‌السلام همراه داشته باشد.^۱

۱۰. ذکرگفتن با تسبیح تربت فضیلت بسیار دارد و حتی در روایات آمده است که در دست داشتن تسبیح تربت هر چند ذکر نگوید ثواب ذکر الهی برای او نوشته می‌شود.^۲

۱۱. بوییدن و بوسیدن تربت امام حسین علیه‌السلام مستحب است و حتی دست‌کشیدن بر آن و بر سایر اعضای بدن مالیدن نیز ثواب دارد.^۳

احکام حسینه

۱. حسینه حکم مسجد را ندارد؛ بنابراین احکام مسجد مانند حرمت داخل‌شدن جنب و حائض را ندارد و وجوب برطرف‌کردن نجاست از آن بر حسینه جاری نمی‌باشد.^۴

۲. استفاده از حسینه در غیر جهتی که بر آن وقف شده، در صورت منافات داشتن با آن، جایز نیست. مانند اجرای برنامه‌های نمایشی یا ورزشی و دفن‌کردن میت در آن.^۵

۳. فروختن حسینه یا تبدیل آن به مسجد جایز نیست، مگر آن که بر اثر خرابی قابل استفاده نباشد و امکان تعمیر آن نیز وجود نداشته باشد که در این صورت می‌توان آن را فروخت و با پول آن ملکی خرید و در همان راستا وقف کرد.^۶

۱. محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، فی آداب السفر.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۸، ص ۱۳۳ و ۱۴۰.

۳. محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۶۳.

۴. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۵۱۸.

۵. فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۳۵۰؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۳۴۱.

۶. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۵۱۸؛ همان، ج ۲، ص ۲۲۴.

احکام نذر

۱. یکی از واجبات قرآنی که درباره اهل بیت علیهم السلام نیز مطرح شده است، مسأله نذر و وفای به نذر است.
۲. نذر آن است که انسان ملتزم شود کار خیری را برای خدا به جا آورد و یا کاری که نکردن آن بهتر است برای خدا ترک کند.^۱
۳. با شرایطی عمل به نذر واجب می شود. این شرایط عبارتند از:
  - الف) صیغه خوانده شود و لازم نیست انسان آن را به عربی بخواند، پس اگر بگوید چنانچه مریض من خوب شود برای خدا بر من است که هزار تومان به فقیر بدهم، نذر او صحیح است.^۲
  - ب) کاری را که نذر می کند، انجام آن برایش مقدور باشد.^۳
  - ج) نذرکننده باید مکلف، عاقل بوده و با اختیار و قصد خود نذر کند.^۴
  - د) متعلق نذر او رجحان داشته باشد، یعنی انجام دادنش بهتر باشد.^۵

چند نکته درباره نذر

۱. اگر انسان نذر کند کاری انجام دهد، باید همانطوری که نذر کرده عمل کند و اگر به گونه ای دیگر انجام دهد، صحیح نمی باشد.
۲. اگر انسان نذر کرده و نتواند به نذر خود عمل کند، کفاره ندارد ولی اگر بدون عذر به نذر خود عمل نکند، کفاره واجب می شود یعنی باید به شصت فقیر

۱. همان، ج ۲، م ۲۶۴۰.

۲. همان، م ۲۶۴۱.

۳. همان، م ۲۶۴۷.

۴. همان، م ۲۶۴۲.

۵. همان، م ۲۶۴۸ و ۲۶۴۹؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، س ۱۳۱۹.

- طعام دهد یا دو ماه پی در پی روزه بگیرد.^۱
۳. اگر نذرکننده، مقدار نذر را معین نکرده یا فراموش نموده، می‌تواند به حداقل آن اکتفا کند.^۲
۴. مناسب است که نذر مطلق باشد و مقید به زمان و مکان خاصی نباشد تا شخص بتواند به راحتی در انجام آن تصمیم بگیرد.
۵. کسی که نذر کند عملی را ترک کند، اگر از روی فراموشی یا ناچاری آن عمل را انجام دهد، کفاره بر او واجب نیست.^۳
۶. کسی که نذر صحیح انجام دهد، نمی‌تواند آن را تغییر دهد و نمی‌تواند به هم بزند.^۴
- پرسش: آیا مادام که حاجتم برآورده نشده، می‌توانم مقدار و نوع و محل ادای نذرم را تغییر دهم؟
- پاسخ: اگر صیغهٔ نذر خوانده اید جایز نیست.^۵
۷. اگر نذرکننده، امکان عمل به نذر خود را نداشت، در صورتی که صیغهٔ نذر را خوانده باشد، صبر کند تا در فرصتی دیگر آن را انجام دهد.^۶
۸. شخصی که نذر کرده و از دنیا رفته‌است باید از اصل مال او نذرش ادا شود.^۷

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۶۵۴؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۳، س ۸۰۹.

۲. همان، م ۲۶۵۲؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۳۲۷.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۵۶.

۴. آیت‌الله تبریزی، استفتانات، ص ۳۹۰، س ۱۷۳۳.

۵. ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۱، س ۱۰۱۳؛ همان، ج ۳، ص ۳۰۷، س ۸۱۱.

۶. همان، ص ۴۷۲، س ۴۲.

۷. امام خمینی^{ره}، تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۱۰۷، نذر.

چند نکته درباره زیارت امامزادگان

۱. زیارت قبور امامزادگانی که در مسیر ولایت و محبت اهل بیت علیهم السلام بوده‌اند، از آن جهت که تعظیم شعائر دینی به شمار می‌رود مستحب و بی‌حرمتی و تحقیر و اهانت به آنان حرام است.^۱
۲. در حرم امامزادگان نماز زیارت وارد نشده و اگر کسی بخواهد بخواند باید دو رکعت نماز بخواند و ثواب آن را به آنان اهدا کند. فقط در مورد حضرت عباس علیه السلام نماز زیارت وارد شده است.^۲
۳. ورود افرادی که عذر شرعی دارند، به داخل حرم امامزادگان اگر سبب هتک نگردد جایز است.^۳
۴. زیارت امامزادگان مستحب است رو به قبله خوانده شود، نه رو به قبر.
۵. در زیارتگاه‌هایی که سند و مدرک خاصی ندارند، زیارت، به عنوان قبور مؤمنین مستحب است. آیت‌الله بهجت فرموده‌اند: زیارت و ندورات به قصد رجا مانعی ندارد.^۴

دو نکته درباره زبان حال

۱. زبان حال عبارت است از وضعیت ظاهری و رفتاری شخص که بیانگر اندیشه یا احساس اوست. ذکر مصائب اهل بیت علیهم السلام، در قالب زبان حال، در

۱. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۱، ص ۶۸۲.

۲. صافی گلپایگانی، جامع الأحکام، ج ۱، ص ۱۰۵، س ۳۷۴.

۳. محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، ج ۱، احکام الحيض؛ استفتانات امام خمینی علیه السلام، ج ۱، غسل حیض، س ۱۷۴؛ آیت‌الله خامنه‌ای، أجوبة الإستفتانات، س ۲۲۲ و ۲۴۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۲۹۲؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۶۹.

۴. آیت‌الله بهجت، استفتانات، ج ۱، س ۱۴۱۸.

صورتی که شنوندگان یا بیشتر آنان بدانند که آنچه گفته می‌شود، حکایت حال است نه آنچه رخ داده، جایز است.

۲. اگر زبان حال، زبان حال مصائبی باشد که اتفاق نیفتاده و یا با آنچه اتفاق افتاده، سنخیتی ندارد، جایز نیست.^۱

پرسش: زبان حال ائمه به صورت شعر چگونه است؟

پاسخ: اگر قرینه‌ای باشد که زبان حال است و وهن بر ائمه عليهم السلام نباشد، مانعی ندارد.^۲

احکام وقف

۱. وقف آن است که انسان ملکیت خود را سلب کند و منفعت آن را در راه خدا قرار دهد.

۲. وقف شرایطی دارد. به چند نمونه از آنها اشاره می‌شود:

- وقف باید برای دیگران باشد.^۳

- باید برای وقف صیغه خوانده شود، ولی لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلاً بگوید: «خانه خود را وقف کردم»، وقف صحیح است و محتاج به قبول هم نیست.^۴

- کسی که مالی را وقف می‌کند باید برای همیشه وقف کند.^۵

- وقف در صورتی صحیح است که مال وقف را به تصرف کسی که برای او

۱. سید محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۴، ص ۲۳.

۲. آیت‌الله تبریزی، استفتانات جدید، ج ۲، ص ۵۱۶، س ۲۱۰۳.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۸۴.

۴. همان، م ۲۶۷۷.

۵. همان، م ۲۶۷۹.

وقف شده یا وکیل، یا ولی او بدهند.^۱

۳. لازم نیست صیغه وقف را به عربی بخوانند بلکه اگر مثلاً بگوید: «خانه خود را وقف کردم»، وقف صحیح است.^۲

۴. کسی که مالی را وقف می‌کند باید برای همیشه وقف کند، پس اگر مثلاً بگوید: این مال تا ده سال وقف باشد و بعد نباشد، باطل است.^۳

۵. فرشی را که برای حسینیه وقف کرده‌اند، نمی‌شود برای نماز به مسجد ببرند؛ اگرچه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد.^۴

وقف بر امام حسین علیه السلام

۱. آنچه برای برگزاری مراسم امام حسین علیه السلام وقف شده نباید در موارد دیگر صرف شود.^۵

۲. ساختمانی را که به نام حسینیه ساخته می‌شود باید در همان مورد خاص از آن استفاده شود و جایز نیست به مدرسه و مسجد تبدیل شود. اگر هم تبدیل شده باید به حال اول برگردد.^۶

پرسش: اثاث حسینیه‌ای که متروک و مخروبه شده اگر بماند ضایع می‌شود حکمش چیست؟

۱. همان، م ۲۶۸۰.

۲. همان، م ۲۶۷۷.

۳. همان، م ۲۶۷۹.

۴. همان، م ۲۶۹۱.

۵. امام خمینی علیه السلام، استفتانات، ج ۲، ص ۳۵۱، س ۴۰.

۶. همان، ص ۳۵۲۶، س ۵۳؛ فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۸۷؛ امام خمینی علیه السلام،

تحریر الوسيلة، ص ۷۴، م ۶۱.

پاسخ: اگر در آن حسینیه یا حسینیه دیگر قابل استفاده نیست بفروشد و صرف احتیاجات حسینیه نماید.^۱
پرسش: آیا جایز است وسایل و ظروف حسینیه را برای مصارف دیگر استفاده نمود؟

پاسخ: اگر برای حسینیه وقف شده است جایز نیست.^۲
پرسش: ساختن حسینیه در قبرستانی که قسمتی از آن به حال تعطیل درآمده چه صورتی دارد؟

پاسخ: قبرستان اگر وقف دفن اموات باشد جایز نیست.^۳

---

۱. امام خمینی رحمته الله علیه، استفتانات، ص ۳۸۶، س ۱۲۶.

۲. ناصر مکارم شیرازی، استفتانات، ج ۱، ص ۲۹۹، س ۱۰۴۳.

۳. امام خمینی رحمته الله علیه، استفتانات، ج ۲، ص ۳۵۸، س ۵۹.